BOSHLANG‘ICH TA’LIM SINFDAN TASHQARI ISHLAR FANINI O‘QITISHDA 4K MODELI AHAMIYATI

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti
Pedagogika fakulteti “Boshlang‘ich ta‘lim
nazariyasi va metodikasi” kafedrasi
talabasi Mamirova Shahzoda

Annotatsiya. Mazkur maqolada global kompetensiyalar va soft skills tushunchalari, ularning boshlang‘ich ta’lim tizimidagi o‘rni hamda yangi avlod o‘qituvchisining zamonaviy qiyofasini shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, o‘qituvchining kasbiy va shaxsiy rivojlanishida zarur bo‘lgan muhim ko‘nikmalar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: 4K modeli, global, kompetensiya, kreativlik, tanqidiy fikrlash

Kirish. Bugungi globallashuv davrida ta’lim tizimi tubdan yangilanmoqda. Zamonaviy jamiyat nafaqat bilimli, balki ijtimoiy faol, moslashuvchan va kreativ fikrlovchi shaxslarni talab qilmoqda. Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘qituvchisiga qo‘yiladigan talablar ham o‘zgarmoqda. Endilikda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, motivator va lider bo‘lishi lozim.

Global kompetensiyalar tushunchasi: global kompetensiyalar — bu o‘quvchining dunyoqarashini kengaytiruvchi, turli madaniyatlarni tushunish, global muammolarni anglash va ularga yechim topish qobiliyatidir. O‘qituvchi bu kompetensiyalarni shakllantirishda asosiy rol o‘ynaydi.

Global kompetensiyalarga quyidagilar kiradi:

- Tanqidiy fikrlash
- Muammolarni hal qilish
- Madaniyatlararo muloqot
- Axborot savodxonligi

• Ijtimoiy mas’uliyat

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi ushbu ko‘nikmalarni o‘quvchilarga singdirishi orqali ularni global fuqaro sifatida tarbiyalaydi.

Soft Skills (yumshoq ko‘nikmalar) ahamiyati

Soft skills — bu insonning shaxsiy va ijtimoiy ko‘nikmalarini ifodalovchi muhim sifatlar majmuasidir. Zamonaviy o‘qituvchi quyidagi soft skills’ga ega bo‘lishi zarur:

• Muloqot qilish qobiliyati
• Emotsional intellekt
• Jamoada ishlash
• Moslashuvchanlik
• Vaqtni boshqarish
• Kreativlik

Bu ko‘nikmalar o‘qituvchining nafaqat dars berish jarayonida, balki o‘quvchilar bilan samarali aloqada bo‘lishida ham muhim ahamiyatga ega.

Yangi avlod o‘qituvchisining yangi qiyofasi

Yangi davr o‘qituvchisi quyidagi sifatlari bilan ajralib turadi:

1. Innovatsion fikrlovchi – yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llay oladi.
2. AKT savodxon – axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanadi.
3. Lider va motivator – o‘quvchilarni ruhlantira oladi.
4. Moslashuvchan – tez o‘zgaruvchan muhitga moslasha oladi.
5. Doimiy o‘rganuvchi – o‘z ustida ishlashni davom ettiradi.

Bunday o‘qituvchi o‘quvchilarni nafaqat bilimli, balki hayotga tayyor shaxs sifatida tarbiyalaydi.

Boshlang‘ich ta’limda qo‘llash yo‘llari

Global kompetensiyalar va soft skills’ni rivojlantirish uchun quyidagi metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:

• Interfaol metodlar (munozara, rol o‘ynash)

• Loyihaviy ta’lim

• Muammoli vaziyatlar yaratish

• Guruhli ishlash

• Raqamli texnologiyalardan foydalanish

Bu usullar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini va ijtimoiy faolligini oshiradi.

Hozirgi zamonda boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi oddiy “dars beruvchi” rolidan ancha chiqib ketdi — u endi shaxs shakllantiruvchi, yo‘naltiruvchi va ilhom beruvchi lider bo‘lishi kerak.

Bugungi bolalar butunlay boshqa muhitda ulg‘aymoqda: internet, texnologiya va ochiq axborot davrida. Shuning uchun ularga faqat bilim berish yetarli emas. Agar o‘qituvchi faqat mavzuni tushuntirib, darsni yakunlasa — bu endi kamlik qiladi. Eng muhim vazifa — bolaga fikrlashni o‘rgatish, savol berishga undash va mustaqil qaror qabul qilishga tayyorlash.

Shu nuqtada global kompetensiyalar va soft skills juda muhim bo‘lib qoladi. Masalan:

• bola boshqa fikrlarni hurmat qilishni o‘rganmasa — jamiyatda qiynaladi

• o‘z fikrini ifoda eta olmasa — imkoniyatlarini yo‘qotadi

• muammoga yechim topa olmasa — bilimidan foydalana olmaydi

Shuning uchun men quyidagi takliflarni muhim deb hisoblayman:

1. O‘qituvchi o‘zi namuna bo‘lishi kerak

Agar o‘qituvchi o‘zi kreativ, ochiq fikrli va faol bo‘lmasa, bu sifatlarni o‘quvchiga berolmaydi. Bolalar ko‘proq ko‘rib o‘rganadi.

2. Darslar “jonli” bo‘lishi kerak

Faqat kitob bilan cheklanmasdan:

• munozara

• o‘yin

• real hayotiy vaziyatlar

kabi usullar ko‘proq qo‘llanishi kerak.

3. Xatoga ijobiy qarashni o‘rgatish kerak

Hozir ko‘p joyda bola xato qilsa qo‘rqadi. Aslida esa xato — o‘sishning eng muhim qismi.

4. Texnologiyani to‘g‘ri ishlatish

Telefonni taqiqlash emas, balki undan o‘rganish vositasi sifatida foydalanishni o‘rgatish muhim.

Kelajakda kuchli jamiyatni yaratadigan eng muhim inson — bu zamonaviy fikrlaydigan boshlang‘ich sinf o‘qituvchisidir.

Agar o‘qituvchi global fikrlaydigan, soft skills’ga ega bo‘lsa — u tarbiyalagan bola ham shunday bo‘ladi. Natijada esa butun jamiyat rivojlanadi.

Xulosa qilib aytganda, global kompetensiyalar va soft skills zamonaviy ta’limning ajralmas qismi hisoblanadi. Yangi avlod boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi ushbu ko‘nikmalarga ega bo‘lishi orqali o‘quvchilarni har tomonlama rivojlangan shaxs sifatida tarbiyalaydi. Bu esa jamiyat taraqqiyotining muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Sh. Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.
3. OECD. Global Competence Framework.
4. World Economic Forum. The Future of Jobs Report.
5. A. Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq.
6. N. Muslimov. Pedagogik kompetentlik asoslari.
7. Internet manbalari (edu.uz, ziyonet.